Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat
10. évf., 1. szám 5–7. (2022)
DOI: 10.31074/gyntf.2022.1.5.7

A beszéd jellemzői az óvoda-iskola átmenet idején

Előszó

Az óvoda-iskola átmenet minden családban kihívásokkal teli időszak. A gyermek a szabad játékokra épülő óvodai közegből hirtelen egy szabályokkal teli világba kerül, ahol több, számára új területen is kell teljesítenie. „Az iskolakezdés közel akkora (bizonyos értelemben talán nagyobb) változást jelent a 6 év körüli gyermek életében, mint amikor a 17–18 éves fiatal az iskolapadból a munkahelyre kerül" (Gósy, 1997, p. 71). A pedagógusok tapasztalatai szerint azonban a gyermekek jelentős hányada nem éri el azt a tanulásra való alkalmassági szintet, amely az örömteli, sikeres tanuláshoz szükséges lenne. Ehhez nagyon sokféle készség, képesség megléte szükséges – ezek közül az egyik tényező a nyelvi tudatosság és anyanyelvi kompetencia. Megfelelő beszédfeldolgozási és beszédprodukciós működések nélkül ugyanis az írott nyelv elsajátítása nehézségekbe ütközik. De milyen az iskolába lépő gyermekek beszéde, illetve nyelvhasználata? Milyen változások történnek a beszédben nagycsoportos óvodáskor és kisiskoláskor között? A jelen tematikus szám írásai ezekre a kérdésekre keresik a választ.

A Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat A gyermeknyelv aspektusai című 2018-ban megjelent tematikus számában már foglalkozott a gyermeknyelv különböző vetületeivel (2018/3). Abban a számban a nyelvfejlődés különböző szakaszairól (születéstől kamaszkorig), a kétnyelvű gyermekek nyelvhasználatáról és nyelvfejlesztéséről, beszédzavarokról és nyelvi zavarokról, illetve olyan közoktatásbeli kérdésekről olvashattunk, amelyek szoros kapcsolatban vannak a gyermeki nyelvhasználattal.

A gyermeknyelvhez történő közelítés, a nyelv összetettsége miatt is, holisztikus módokat, módszereket követel. Az állapotfelmérés és -leírás mellett a kutatók nagy hangsúlyt helyeznek a nyelvi zavarok kezelése mellett, azok megfelelő időben történő diagnosztizálására, valamint a prevencióra és a tipikusan fejlődő gyermek beszédének tényekre alapozott leírására egyaránt (M. Pintér, 2018, p. 20). A beszéd jellemzői az óvoda-iskola átmenet idején című szám koncepciója szerint elsősorban a tipikus beszédfejlődés egy szakaszával foglalkozik, és a beszédfeldolgozás jellemzőinek bemutatása után a beszédprodukció és a nyelvhasználat egyes szintjeinek, területeinek fejlődését járja körül.

Az ép beszédfeldolgozási folyamatok elengedhetetlenek a sikeres tanuláshoz, a beszédprodukció fejlődéséhez, illetve az írott nyelv elsajátításához. Ehhez kapcsolódóan Gósy Mária tanulmánya azt mutatja be, mi jellemzi az öt és hatéves gyermekek beszédészlelését és beszédmegértését, milyen jelekből lehet felismerni a beszédfeldolgozás zavarait, illetve milyen tényezők állhatnak a percepció atipikus fejlődésének a hátterében (Gósy, 2022).

Négy tanulmány a pragmatikai kompetenciával foglalkozik különböző aspektusokból. Babarczy Anna írása a pragmatikai implikatúrák megértésének fejlődését veszi górcső alá (Babarczy, 2022). Hámori Ágnes a mindennapi élet egyik legtermészetesebb helyzetének, a társalgásnak a fejlődését mutatja be (Hámori, 2022). Svindt Veronika azokat a fejlődési zavarokat veszi számba, amelyek együtt járnak a pragmatikai fejlődés zavarával (Svindt, 2022). Murányi Sarolta pedig az itthon kevéssé vizsgált, de az iskolai sikerességgel szorosan összefüggő narratív készség fejlődéséről, illetve vizsgálati lehetőségeiről ír (Murányi, 2022).

A sikeres beszédprodukcióhoz és beszédfeldolgozáshoz elengedhetetlen az életkornak megfelelő szókincs, amelynek gazdagsága meghatározó a tanulási folyamatokban is. Horváth Viktória a szókincs fejlődésének bemutatása mellett ismerteti a legfontosabb szókincsvizsgálati módszereket, majd kitér a magyar óvodások és iskolások szókincsvizsgálati eredményeire is (Horváth, 2022).

Fonetikai és pszicholingvisztikai aspektusból a gyermeki beszédet Krepsz Valéria és Bóna Judit tanulmányai (Krepsz, 2022; Bóna, 2022) vizsgálják. Az előbbi szerző a szegmentális szint artikulációs sajátosságait, az utóbbi a beszéd folyamatosságával összefüggő jellemzők (tempó, szünet, megakadások) fejlődését ismerteti.

Az utolsó tanulmány ugyan nem a gyermekek beszédéről szól, a beszéd szempontjából mégis fontosnak tartottuk témáját : Bodnár Noémi tanulmánya fontos tanulságokkal szolgál arról, hogyan ítélik meg a gyermekek az atipikus beszédet (Bodnár, 2022).

A Műhely rovatban szereplő három írás a beszédészlelés fejlődésével, fejlettségével, illetve fejlesztési lehetőségeivel foglalkozik. Szűcs Antal Mór és Ványi Ágnes (Szűcs & Ványi, 2022), illetve Jordanidisz Ágnes a fonológiai tudatosság fejlődését járják körül különböző szempontokból (Jordanisz, 2022), míg Sipos Zsóka szókincsfejlesztő feladatsora az írott nyelv elsajátítása előtt álló gyermekek számára lehet hasznos (Sipos, 2022).

Szándékaink szerint a tanulmányok és a műhely rovat tematikus írásai több szempontból mutatják be az óvodából iskolába lépő gyermekek beszédének a jellemzőit. A szerkesztők bíznak abban, hogy sikerül támpontokat nyújtani a szülőknek, óvodapedagógusoknak, tanítóknak, logopédusoknak és fejlesztő pedagógusoknak arra vonatkozóan, hogy milyen a tipikus fejlődésű iskolaérett gyermekek szóbeli kommunikációja.

Bóna Judit

Irodalom

A gyermeknyelv aspektusai (2018). *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat* (tematikus szám, szerk. M. Pintér Tibor), 6(3).

Bóna, J. (2022). Artikulációs tempó, beszédtempó és szünetezés, megakadások és önellenőrzési folyamatok a beszédben. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 23–38. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.23.38

Babarczy, A. (2022). A pragmatikai jelentés kikövetkeztetésének fejlődése tipikusan fejlődő gyermekek körében. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 94–112. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.94.112

Bodnár, N. (2022). Óvodások és kisiskolások nyelvi attitűdje. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 146–160. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.146.160

Gósy, M. (1997). *Beszéd és óvoda*, Nikol Gmk.

Gósy, M. (2022). Az anyanyelvi beszédészlelés és beszédmegértés egy meghatározó szakasza. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 8–22, https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.8.22

Hámori, Á. (2022). Hogyan beszélgetnek a gyerekek? A társalgási készségek 5-7 éves kor között. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 39–62. https://doi.org/10.31074/ gyntf.2022.1.39.62

Horváth, V. (2022). Magyar anyanyelvű gyermekek szókincsének változásairól óvodáskor végétől kisiskolás korig. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 63–77. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.63.77

Jordanidisz, Á. (2022). A fonológiai tudatosság szerepe az iskolakészültségben. Óvodáskorban alkalmazható dalos, játékos feladatok az olvasás és írás elsajátításának előkészítéséhez. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 161–167. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.161.167

Krepsz, V. (2022). A kiejtés sajátosságai az anyanyelv-elsajátítás folyamán – artikulációs jellemzők. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 78–93. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.78.93

M. Pintér, T. (2018). A gyermeknyelvkutatás aspektusai Magyarországon. Előszó A gyermeknyelv aspektusai szám elé. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 6*(3), 19–25. https://doi.org/10.31074/201831925

Murányi, S. (2022). A narratív készség fejlődése óvodáskorban. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 133–145. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.133.145

Sipos, Z. (2022). Meixner-módszertanra épülő anyanyelvi fejlesztő foglalkozás az óvoda nagycsoportjában. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 179–185. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.179.185

Svindt, V. (2022). A pragmatikai képesség atipikus fejlődése. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 113–132. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.113.132

Szűcs Antal, M. & Ványi, Á. (2022). A Mesezene módszer, mint emocionális híd az óvoda és iskola között. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 10*(1), 168–178. https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.1.168.178